

מקרה בוחן

רשות מקומית | עיריית באר שבע

חידוש המרחב הציבורי וחוסן קהילתי

רקע

באר-שבע השוכנת בנגב היא המטרופולין הרביעי בגודלו בישראל. בעיר מרכזים מסחריים ותעשייתיים, והיא משרתת כ-750,000 איש המתגוררים באזור המטרופולין כולו. אוכלוסיית באר-שבע כוללת כ-220 אלף תושבים, והצפי הוא כי בשנת 2030 יתגוררו בה כ-270,000 תושבים. העיר נחשבת לאחת הערים הצעירות בארץ: למעלה ממחצית מתושביה הם בני 34 ומטה. בעיר כמה מוסדות אקדמיים – אוניברסיטת בן גוריון בנגב, המכללה האקדמית ע"ש סמי שמעון, המכללה להוראה ע"ש קיי ועוד, ובהם לומדים בשלושים אלף סטודנטים. אזורי התעשייה הקיימים והעתידיים (המתוכננים) משתרעים על פני כ-7,000 דונם ומעסיקים עשרות אלפי עובדים ועובדות מהעיר ומסביבתה. מערך התחבורה הציבורית בבאר-שבע כולל שתי תחנות רכבת כבדה ורכבת קלה עתידית. הוכנה תוכנית אב לשבילי אופניים ומתוכננים שבילים נוספים, עירוניים ומטרופוליניים.

שותפים

תועלות צפויות

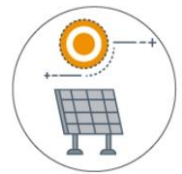
צמצום צריכת מים

העצמה קהילתית
והקלת הבדידות

הפחתת מספרם של
איי החום העירוני

שימוש במקורות אנרגיה
מתחדשת והתייעלות אנרגטית

רונית איבגי, מנהלת קיימות עירונית בבאר שבע:

"ייחודו של פרויקט השפ"פים הוא בעובדה שמצד אחד הוא הנדסי נטו ועוסק בתכנון נופי ובשדרוג תשתיות, בהתייעלות אנרגטית ובהתקנת פאנלים סולאריים על מוסדות ציבור, ומצד שני עוסק בתהליך משלים ועיקרי של בניית קהילה מלוכדת ומעורבת המקבלת אחריות לסביבה. פרויקט 'אצלנו בחצר' הפך למוטג שתושבים רבים מרחבי העיר מבקשים להיות חלק ממנו".

תיאור המיזם

מיזם "אצלנו בחצר"

המיזם "אצלנו בחצר" נועד לחדש את המרחבים הפתוחים הפרטיים הצמודים לבנייני המגורים, בעיקר בשכונות הוותיקות. המיזם נמשך בשנים 2020-2024 כניסוי (פיילוט) הכולל 96 כניסות לבתי מגורים בציר מרכזי בדרך מצדה, שמתגוררים בהם כ-932 בתי אב. המיזם הוא מודל בר-קיימא ייחודי ברמה העירונית לחיבור הקהילה לסביבה תוך העצמת הקהילה וקבלת אחריות אישית של התושבים לסביבה. המיזם משותף לעיריית באר-שבע, המשרד להגנת הסביבה וקרן קיימת לישראל, כחלק מקול קורא לטיפול שטחים פרטיים פתוחים. המיזם הוא נדבך חשוב נוסף לחיזוק הקשר בין הדיירים לבין העירייה ביצירת מרחבים מטופחים, והוא לווה בהליך שיתוף ציבור.

מה נעשה במסגרת המיזם

עבודות חידוש המרחב הפרטי (שפ"פ – שטח פרטי פתוח) כוללות בין היתר: פיתוח הנוף הכולל השקיה חסכונית וצמחייה המותאמת לאקלים, התקנת תאורה ירוקה ופיתוח גינות קהילתיות – כל אלה בפיקוח ובליווי של גורמי מקצוע. עבודות חידוש השפ"פ מומנו בעזרת מכירת חשמל שיוצר באמצעות פאנלים סולאריים שהעירייה התקינה על מוסדות ציבור.

בכל ארבעת המתחמים התנהל תהליך מעמיק של שיתוף ציבור שכלל חשיפת המיזם לתושבים ושיתוף הציבור בשטח לפני התכנון ולפני היציאה לביצוע, זאת תוך מתן מענה לתושבים בליווי צמוד של הלשכה המשפטית. לאחר סיום העבודות נעשה סיור מסירה ונשמר קשר רציף של הרכזת הקהילתית-סביבתית עם ועדי הבתים.

נוסף על כך הוצעו לכלל האוכלוסיות והגילים פעילויות אשר כללו סדנאות "אמץ אתר" לשימוש בחומרים מהטבע, תוך התמקדות על בני הגיל השלישי. כן נערכו קורסים לקידום "מנהיגות לסביבה מקיימת" לנציגי תושבים מכלל הכניסות. מנחי הקורסים היו נציגי עמותת "נגב בר קיימא" והחברה להגנת הטבע בשיתוף המשרד להגנת הסביבה. המשרד סיפק הכשרות והסמיך את הפעילים הסביבתיים "לנאמני ניקיון" שכונתיים.

אתגרים

- בניית שיתופי פעולה עם התושבים – בשכונה שבה התנהל מיזם "אצלנו בחצר" מתגוררים תושבים רבים שאינם דוברי עברית כשפת אם ולכן היה צורך בקידום הסברה ומתן מענים נוספים במגוון שפות.
- אוכלוסייה זמנית – מאחר ובחלק מהבניינים מדובר על דירות להשקעה/השכרה, קיימת תחלופת דיירים גבוהה. כתוצאה מכך, ניכרת לעיתים הזנחה סביבתית בשפ"פ.
- הפגת חששות – העירייה נדרשה להחתיים את בעלי הנכסים על מסמך הבנות המחייב אותם לאפשר לעירייה לפעול בשטח הפרטי בבניין. דבר זה הוא בגדר תקדים, כי יש צורך לבנות אמון מצד התושבים ולהפיג את חששותיהם כדי להחתימם על מסמך משפטי.

תועלות צפויות

- תועלות חברתיות:
 - **העצמה קהילתית** – הציר המרכזי במיזם הוא תהליך של שיתוף הציבור החל משלב התכנון ועד לביצוע בפועל, תוך בניית קהילה מלוכדת, פעילה ומעורבת, המקבלת את האחריות לסביבה. התוצאה היא העצמה קהילתית וקבלת אחריות אישית של התושבים לסביבה.
 - **הקלת הבדידות** והעצמת תחושת השייכות בקרב אוכלוסיות פגיעות (קשישים, עולים חדשים).
- תועלות כלכליות:
 - עלות התחזוקה של המיזם ממומנת באמצעות מכירת חשמל שמוצר ב-11 מערכות של פנלים סולריים בהספק של כ-102 ק"ו שהותקנו על גגות של מוסדות חינוך ושל מבני ציבור. שיטה זו מאפשרת לקיים משק כספים סגור, אשר משמש לא רק לתחזוקה פיזית ולשימור הקהילה אלא גם להמשך הפיתוח והשדרוג של הנוף בכניסות נוספות.
- תועלות בריאותיות:
 - צמצום חלקיקי חול ואבק באוויר.
- תועלות סביבתיות:
 - הפחתת מספרם של איי החום העירוני;
 - הוספת "איים ירוקים" – צמצום הכמות של חלקיקי חום ואבק;
 - עידוד הליכתיות וצמצום השימוש בכלי רכב פרטיים;
 - שימוש במקורות אנרגיה מתחדשת;
 - שימוש בצמחייה המותאמת לאקלים;
 - חיסכון במים;
 - חיסכון בחשמל.